

PATULA BERM

20 JAAR THEATRAAL IN BEELDENDEN KUNST

Een collage van indrukken en associaties door

ANNELIEN VAN KEMPEN

PATULA BERM

20 JAAR THEATRAAL IN BEELDENE KUNST

Een collage van indrukken en associaties door

ANNELIEN VAN KEMPEN

ter gelegenheid van de tentoonstelling

'WANDERLUST FROM ISLAND TO ISLAND'

Amsterdam, maart - april 2013

'Dertig spaken treffen de naaf.
Maar het lege ertussen bepaalt het wezen van het wiel.
Uit leem ontstaan potten.
Maar het lege erin bepaalt het wezen van de pot.
Muren met vensters en deuren vormen het huis.
Maar de leegte erbinnen maakt het wezen van het huis uit.
Principieel:
Het stoffelijke bergt bruikbaarheid in zich.
Het onstoffelijke bergt het wezenlijke.'

Johannes Itten, 1918, (spreuk van Laotse).

Uit: 'Beeldende vormleer', uitgeverij Cantecler, 1963

INHOUD	Blz
1 Glas in beeldende kunst	5
2 Beeldhouwen	6
3 Theatraal	7
4 Schoonheid en godinnen	8
5 De vrouwenwereld van Paul Delvaux	9
6 Jurken	10
7 'Empty Dresses'	11
8 Gracieuze reuzinnen	12
9 Bezieling	13
10 Ruimtelijk	14
11 Licht = kleur	15
12 Porselein	16
13 Résumé	17
Bronnen	19

1 Glas in beeldende kunst

In 1986 organiseerde Stichting Glas een glas-symposium 'Glas 86'. Beeldhouwers toonden in de jaren '80 meer interesse voor en maakten vaker gebruik van het materiaal glas. De meesten van hen waren echter niet zo bekend met de verwerkingsmethoden. Doel van de stichting was 'het glas toegankelijk te maken voor kunstenaars ten behoeve van beeldende kunst en architectuur'.

Patula Berm (1966) was zich als twintigjarige onbewust van deze ontwikkeling in de beeldende kunst. Ze volgde lessen aan de Frederik Muller Academie, maakte zich op om te gaan studeren aan de Amsterdamse Modeacademie Vogue. Ze stapte gedreven over naar de opleiding Theatervormgeving en dompelde zich onder in het theater via performances en decors maken. Tot ze haar nieuwsgierigheid in het theaterwerk had bevredigd en als volkomen autodidact 'een beeld van een vrouw, oprijzend uit het water' wenste te maken. Glas leek haar het materiaal dat het meest in aanmerking kwam om de golven van water die een soort vervormde tweede huid om de vrouw heen vormde, te verbeelden. Let wel, het glas moest aan twee eisen voldoen voor deze kunstenaar: ze wilde het kunnen bewerken, zodat het een 'stof' leek; ze wilde het toepassen in een Vrouwenbeeld om er een menselijke 'verstilde beweging' mee uit te drukken.

Ruim 10 jaar na 'Glas '86' maakte een van de kunstwerken die hieruit ontstond, op krachtige wijze deel uit van de tentoonstelling 'Contrasten in Glas' in het Gorcums Museum: 'Patula Berm, Jurk, 1996, gesmolten glas, 190x80x80 cm'.

2 Beeldhouwen

Beeldhouwen is een ambachtelijke discipline die niet snel zijn vruchten afwerpt en veel geduld en doorzettingsvermogen vraagt van zijn beoefenaars.

Door de toegepaste materialen blijkt dat het merendeel van de beeldhouwwerken niet is gehouwen maar gemodelleerd. In plaats van weg te nemen is er toegevoegd. Beelden kunnen bovendien zijn samengesteld uit meerdere materialen, de geassembleerde objecten.

Patula Berm scheidt beelden. Ze neemt niet weg, ze voegt toe en modelleert. Haar beelden zijn samengesteld uit meerdere materialen, het zijn geassembleerde objecten.

3 Theatraal

In 2002 werd Patula Berm genomineerd voor de Bernardine de Neeve-prijs, stimuleringsprijs voor hedendaagse glaskunst. Ter gelegenheid van deze prijs toonde zij in Museum Jan van der Togt in Amstelveen, de Vrouwenbeelden La Parisienne en Oceania, toen 'Walnotenbeeld' en 'Watervrouw' geheten.

Ze verklaarde: "Het zijn bourgondische vrouwen, net als ik zelf. Voor mij zijn het echter geen zelfportretten, maar mensen die zich in de ruimte situeren. Theatrale figuren die iets te maken hebben met water.

Theatraal, omdat je in het theater ook mensen vormgeeft.

Water, omdat me dat fascineert. Ik zwem graag en ben geboeid door de wereld in en onder water".

(catalogus Bernadine de Neeve-prijs 2002, blz. 6)

Het is betekenisvol om bij de beschouwing van de sculpturen van Patula de verbinding te leggen tussen podium- en beeldende kunsten.

In de tijd van de barok nam het belang van opera en ballet enorm toe, uitwisseling met de schilder- en beeldhouwkunst en de architectuur zorgde voor prachtige decors en mise-en scènes. Het zal dan ook geen toeval zijn dat Patula's Jurken, bustiers, pruiken, spiegels en sieraden zo'n weelderige sfeer van barok oproepen.

Het liefst zou Patula haar sculpturen zien in en om theatergebouwen. Operahuizen, schouwburgen, concertzalen, filmhuizen, dans- en muziektheaters zijn de omgevingen waar haar beelden thuis horen.

Het zijn plekken waar gewone mensen samenkomen, uitgaan, in vervoering raken. Ontmoetingsplaatsen van mensen zoals zichzelf, op zoek naar werelden vol verbeelding en zintuiglijke ervaringen.

4 Schoonheid en godinnen

Er is een tijd geweest, en er waren culturen die het vrouwelijke als goddelijk centraal stelden, gebaseerd op de voortplanting van de mens, de vrouwen die de kinderen dragen en baren.

Het dragen van kinderen in de baarmoeder te midden van het beschermende vruchtwater, is een symboliek, die in mythen en verhalen overvloedt naar godinnen, levend in de wateren der aarde, zeeën, meren, rivieren, vrouwen, bewust van de eb- en vloedbeweging, de maanstand. Onderwatervrouwen die tussen schelpen en zeewier zwommen, leefden als parels in oesters, uit de golven van kolkende zeeën oprezen.

De Griekse godin Aphrodite, de godin van de liefde en de goddelijke schoonheid is zo'n onderwatervrouw.

In de Romeinse mythologie is de naam van deze godin Venus.

Het beroemde schilderij 'De geboorte van Venus' van de schilder Sandro Botticelli symboliseert het oprijzen van de wonderschone onderwatervrouw uit de golven, als ware het dat ze aan land spoelt in haar parelmoeren schelp.

De onderwatervrouwen van Patula Berm scharen zich in de rij van goddelijke schoonheden, oprijzend uit de golven:

Medusa, bekoorlijke vlechten als slangen met glanzende kwallen verstrengeld...

Oceania, een spoor van zeewier in ijle lucht...

Parisienne, decadent koraal van geparelde walnoten...

Zephora, zilte druppels, dwalend in oesters...

en, uitdagend wadend door het koele water, in afwachting van nieuwe avonturen:

La dolce vita, hartstochtelijk Italiaans brokaat...

5 De vrouwenwereld van Paul Delvaux

De Vlaamse kunstenaar Paul Delvaux is met zijn werk een van de inspiratiebronnen van Patula Berm, zodat ik me in hem en zijn werk verdiepte. Tot mijn verbazing zag ik in eerste instantie alleen naakten, vrouwelijk naakt, schilderijen met blote dames, die zich bewegen in surrealistische omgevingen als een treinstation, een antieke tempel, te midden van mystieke boomlandschappen. In tweede instantie zag ik de romantische, soepel vallende kleden en lange jurken, die de lichamen van sommige vrouwelijke gestalten in de schilderijen bedekken.

Delvaux werd door kunstcritici gerekend tot de surrealisten, maar was het zelf niet eens met de kwalificatie. Zijn kindertijd had hem zoveel indrukken geschonken, dat hij zijn hele leven een intense band bleef voelen tot zijn jonge jaren en hij noemde zichzelf een 'poëtisch realist'.

In navolging van Delvaux noemt Patula Berm zich, al of niet ingegeven door haar indrukken in de kindertijd, graag een 'poëtisch realiste'.

De vraag doet zich dan voor hoe zij de encenering van haar Vrouwenbeelden in de omgeving ziet.

In deze bijzondere tentoonstelling heeft zij vijf beelden in haar atelier geplaatst. Het atelier is een voormalig klaslokaal, dat zij in kleur en aankleding heeft omgetoverd tot een romantisch boudoir. Het oude schoolgebouw is met zorg in het groen neergezet in de, door de stedenbouwer Van Eesteren ontworpen, Amsterdamse wijk Slotervaart.

De raampartijen roepen de sfeer op van aquariumwanden, als ware het atelier een bak met water, waarin het goed toeven is voor onderwatervrouwen.

Andere beelden zwierven uit naar cruiseschepen, een theater, een restaurant, een museum en, misschien minder prozaïsch, maar wel publiek toegankelijk en drie vrouws sterk, naar een gemeentelijk stadhuis.

'Wanderlust from Island tot Island'. Met het thema van haar tentoonstelling zet Patula als poëtisch realiste de sfeer en het decor neer van de encenering, zoals zij die graag om haar beelden heen ziet.

6 Jurken

“Glazen jurken: kan je deze dragen?” is de meest gehoorde vraag bij de sculpturen van Patula Berm.

Een jurk is een kledingstuk. Jurken zijn mode, onderhevig aan de tijdgeest. Jurken zijn in de mode, uit de mode. Jurken kan je dragen.

Een jurk is een ‘kledingstuk voor vrouwen dat bestaat uit een rok met een bovenstuk er aan vast’ volgens het woordenboek.

Vraag een couturier om een jurk te maken in dit model en er zullen meters stof van zwaar brokaat met zilver- of gouddraad moeten worden aangeschaft: circa 8 meter stof van 1,40 m breed om ruimvallende plooien mogelijk te maken. Dat is 11 vierkante meter stof!

Patula Berm assembleert per beeld ruim 10 vierkante meter materialen aan elkaar. Doet ze dat bewust? Neen, hoeveelheden houden haar niet bezig: “Geen idee! Ik blijf gewoon kopen en maken tot de constructie bedekt is.”

De benaming Jurk voor een onbeweeglijke sculptuur van 2,5 meter hoogte, 1,5 m² vloeroppervlakte en 100 kilo in gewicht is een gotspe.

Maar wel een benaming die Patula Berm 20 jaar geleden heeft geïntroduceerd voor haar Vrouwenbeelden.

En we geloven haar op haar woord, bevestigen haar in haar fantasie.

Wij mensen willen deze Jurken dragen.

7 'Empty Dresses'

De symboliek van 'Lege Jurken' kent diverse betekenissen.

In Manitoba, Canada, werkte een kunstenares aan een project van 500 rode jurken, die ze in bomen door de stad heen hing: The Red Dress Project. Iedere rode, lege, jurk stond symbool voor een vrouw die verdwenen was, misbruikt, vermist. De rode lege jurken vertegenwoordigden als het ware de geesten van ieder van deze verdwenen vrouwen.

In België maakt de kunstenares Lieve Van Stappen kleine, transparant witte, glazen meisjesjurken, als metafoor voor het verdwenen leven, de duizenden jonge soldaten, die stierven in de loopgraven van de Eerste Wereldoorlog.

In contrast hiermee de opgewekte, levenbrengende, empowerende Lege Jurken. De kunstenares Amy Anna schildert 'Empty Dresses', jurken in vele kleuren die ze zou willen dragen, een geschilderde abstractie, die het gevoel oproept hoe ze zich zou voelen als ze zo'n jurk zou dragen.

'In these paintings, I am looking for something universal, not just something I wore that was unique to me. Something I actually wore can tell stories about what happened to me, it's true. But there are things I never got the chance to wear, and dreams that never came true. Maybe 'empty' dresses can speak more eloquently about all the things that didn't happen, all the experiences I never had.'

De Glazen Jurken van Patula Berm doen zich voor als waren zij iconen. Iedere jurk staat model voor een archetype, dat optreedt in een meeslepende opera, meespeelt in een film, dramatisch acteert op de Bühne, voortschrijdt op de catwalk, vermaakt in de circusarena, verleidt in een burlesque voorstelling, mondain uit wandelen is in een herfstig park, zwemt rond de kleurrijke koraalriffen in ondiep water, voorzichtig waadt over mossel- en oesterbanken, druipend oprijst uit de golvende zee en ijl ten hemel vaart. Ja, de Glazen Jurken zijn iconische vrouwen, die -boven je uitgestrekt- uitnodigen tot najagen van dromen, uitvoeren van idealen, verwezenlijken van lang gekoesterde wensen. Gedaanten aan wier ontmoeting je niet voorbij kan gaan, die je raken, misschien pas jaren later het besef geven welke boodschap ze je hebben aangereikt.

8 Gracieuze reuzinnen

Op internet toont 'Lia's Miniaturen' jurken, neen japonnen, en wel 'Dertiger jaren jurken' en 'Avondjaponnen', gemaakt voor het Lege Huis, een project van Unicef, waarvoor vele miniaturisten hun steentje bijdragen om zo een gevuld poppenhuis te maken, dat later geveild zal worden.

Welk besef heeft de toeschouwer van het formaat van de Glazen Jurken van Patula Berm? Zolang je via fotografie de Vrouwenbeelden beschouwt, kunnen ze klein van stuk zijn. Ook in de ontmoeting met een enkel Vrouwenbeeld hoeft het formaat niet op te vallen.

Het belang van deze expositie 'Wanderlust from Island to Island' is dat vijf Vrouwenbeelden in de ruimte van het atelier van de kunstenaar staan.

Het draagt bij aan de ervaring van het groteske van de beelden. Gracieuze reuzinnen, charmante lange vrouwen, overdreven dimensies.

In de werkelijkheid zijn vrouwen van 2 meter en langer niet zonder meer charmant, zij vallen op.

Zij vallen uit de toon door het buitenproportionele.

De Vrouwenbeelden van Patula doen dus niet alleen in haar uitdossing, maar vooral ook in haar formaat, onbewust een beroep op de verbeelding van de toeschouwer.

9 Bezieling

"Mensen geloven al eeuwenlang dat poppen iets heiligs uitstralen, maar ook 'mana' - een ontzagwekkende en dwingende geest die mensen beïnvloedt en geestelijk verandert. ... Sommigen denken dat poppen door hun makers met leven bezield worden," aldus Clarissa Pinkola Estés in haar boek 'De ontembare vrouw'.

Beschouw een Vrouwenbeeld van Patula Berm van nabij. In de ontmoeting met de reusachtige gestalte wordt de beschouwer geraakt, het is zeker voorstelbaar dat zij een imposante en verleidelijke geest bezit, die mensen beïnvloedt en geestelijk verandert.

Mogelijk heeft Patula Berm als créatrice haar Vrouwenbeelden met leven bezield.

De geabstraheerde, gezichtsloze, gracieuze dames kennen een diepe kern van wijsheid, werken bewust en onbewust op ons innerlijk in.

10 Ruimtelijk

Zijn de Vrouwenbeelden van Patula Berm portretten?

Ik citeer uit de catalogus over het werk van de beeldhouwster Charlotte van Pallandt.

Charlotte van Pallandt meent bij herhaling gemerkt te hebben, dat een zogenaamde exacte imitatie van een model tot niets voert.

Haar ervaring is, dat het beeld dat ze te maken had, haar telkens niet door nauwlettende observatie, maar eerder als in een flits gegeven werd. Er ontstond een innerlijk beeld, allicht niet onafhankelijk van de empirische waarneming, maar van totaal eigen aard.

Charlotte van Pallandt wil, als zij een beeld maakt, voor alles een driedimensionale constructie. Zij zoekt de ruimtelijke accenten die een verschijning zullen bepalen. Als ze bezig is met de buitenkant, maakt ze die in samenklank met die inwendige structuur.

Charlotte van Pallandt houdt van het portret, omdat ze in mensen geïnteresseerd is en omdat kop en figuur haar imaginatie rijkelijk inspireren tot pure plastiek.

Beschouw de Vrouwenbeelden van Patula Berm.

Desgevraagd geeft zij aan dat haar beelden eerst ontstaan in de geest, bijvoorbeeld na waarneming van de actrice Anna Magnani in een klassiek Italiaanse zwart-wit film.

Ook Patula maakt, als zij aan een beeld werkt, voor alles een driedimensionale constructie.

‘Lassen’ is noodzaak, materialisatie van de inwendige structuur, met lassen begint haar beeld. ‘Als ik maar kan lassen’ zijn haar gevleugelde woorden.

Patula zoekt de ruimtelijke accenten die de verschijning van het beeld zullen bepalen in de vorm van buik, borsten, billen, heupen. Met hoed en lange mouwen, zonder kop en zonder armen.

Patula houdt van het portret, zij abstraheert het, ze is geïnteresseerd in mensen. Vrouwenkop en –figuur inspireren haar verbeelding rijkelijk tot pure plastiek.

11 Licht = kleur

Een kunstenaar krijgt alle denkbeelden voor haar beelden van de haar omringende wereld – en die wereld is met licht overgoten. Half 19e eeuw was er een Franse groep schilders die zich er toe zetten verslag te doen van het aanzien van de wereld zoals zij die zagen. De groep werd bekend als de Impressionisten, ze schilderden indrukken of impressies, stelden zich afhankelijk van het licht, en schilderden licht.

Seurat was een impressionist. Als schilder hield hij zich sterk met wetenschap bezig en had veel gelezen van wat de geleerden over het licht dachten: het zuivere licht van de zon kan gesplitst worden in verschillende zuivere kleuren, met behulp van een spectrum, het gevolg is het ontstaan van een regenboog. Seurat probeerde schilderijen te maken met spatjes zuivere kleur, hij werd een Pointillist genoemd. Wanneer je de schilderijen op afstand bekijkt lopen de spatjes en vlekjes kleur in elkaar over en geven een rijk geheel van levendige kleur.

Wat de impressionisten en pointillisten deden, was hetzelfde wat Rembrandt ook al lang voor hen geweten had: dat licht kleur is, dat je licht alleen kunt schilderen door kleuren te gebruiken.

Patula Berm's sculpturale werk kent deze natuur van het licht. Ze vormt licht door kleuren glas, porselein en andere materialen samen te voegen. Ze is impressioniste en door haar zeer gedetailleerde wijze van kleurig werken presenteert zij zich als pointilliste.

12 Porselein

In de 18^e eeuw was – speciaal Europees- porselein een uiterst kostbaar bezit, voorbehouden aan een gefortuneerde elite, terwijl aardewerk, in allerhande soorten, in gebruik was in het doorsnee huishouden.

Thee, koffie en cacao drinken waren een belangrijk onderdeel van het maatschappelijk leven. Er werden uitgebreide thee- en koffieserviezen vervaardigd.

De eerste helft van de 20ste eeuw ontstaat in Nederland de art deco, architecten en sierkunstenaars geven richting aan de 'kunstnijverheid', ze gaan vorm en decor van het sieraardewerk bepalen.

Deze modernisering van stijl is aan Patula Berm niet besteed.

Zij gebruikt porselein en sieraardewerk in haar nieuwste beelden met voorkeur voor de barokke en romantische motieven vanuit de Engelse sfeer van de 18^e en 19^e eeuw.

Kenmerkend is dat zij als beeldhouwster met porselein- en aardewerkserviezen te werk gaat. Ze maakt korte metten met de oorspronkelijke gebruiksfunctie en slaat met een hamer met ferme tikken het servies in functionele onderdelen.

Onderwijl werkt zij secuur aan het behoud van vorm- en decor-details. Geen onderdeel in haar beelden is toevallig.

13 Résumé

Patula Berm is in de beeldhouwkunst autodidact.

Zij is gevormd door het intens lezen van boeken en kijken naar het gehele oeuvre van de Italiaanse film. Op haar scholen, achtereenvolgens een bibliotheekacademie, modeacademie en school voor theatervormgeving vond ze slechts incidenteel de inspiratie die ze van huis uit wel heeft mee gekregen. Van een moeder die kapster is, leer je wat mode is, leer je kijken naar mensen en modellen, leer je de verfijnde nuances in kleur en natuurlijke materialen aan te brengen.

Door het materiaal wat zij in de jaren '90 in haar eerste beelden toepaste, glas, heeft zij het stempel 'glaskunstenaar' gekregen, als ware zij een ambachtelijke glasblazer, een ontwerper van klassieke glas-in lood-ramen of bewerkster van geslepen en gepolijste facetten. Niets is minder waar.

Daargelaten dat zij een vakvrouw is, in de glastechnieken die zij toepast, met name appliqué, fuseren, stringers, lampworking.

Voor zover Patula het materiaal glas toepast, is het concept van de uiteindelijke vorm bepalend en gebruikt ze de specifieke kwaliteit van het materiaal zodanig dat zij het zorgvuldig tot een figuratief beeld in elkaar kan stapelen en plakken.

Na de eerste beelden in uitsluitend glas volgt het mede gebruiken van 'natuurlijke restmaterialen' of ruim voorhanden 'dagelijkse gebruiksvoorwerpen', en maakt zij metaforische figuren waarin aan een gelast frame voorwerpen (mossel- en oesterschelpen, walnoten, bestek, Spaanse pepers, haarstukken en -extensies) worden bevestigd, die hun eigen beeldende expressie behouden.

Patula Berm werkt in reeksen; eerst onderzoekt ze (combinaties van) materialen en kleuren in kleine torso's (bustiers) en holle hangende objecten (pruiken), daarna in mythische en fantastische beelden, zoals de monumentale vrouwenbeelden 'Zephora' en 'Parisienne' en 'Oceania'.

Zij vestigt zich vanaf 2008 in een eigen atelier in Amsterdam en daar ontstaat de serie van de 'Pointillistische beelden' waarin zij ornamentjes glas en scherven porselein minutieus drapeert tot

abstracte beelden gehuld in elegante strapless robes. De uiterst secuur aangebrachte kleurnuances in de beelden 'Wondering' en 'La dolce vita', zijn voorafgegaan door onderzoek van toepassingen van lampwork moretti glas in vrouwelijke accessoires als sieraden en spiegels.

Het rijkelijk toepassen van (onderdelen van) thee- en koffieserviezen op elementaire delen van de vermeende vrouwenlichamen werkt humoristisch, als komische kwinkslagen in een vrolijk blijspel.

Patula Berm: theateraal in beeldende kunst.

Al 20 jaar!

Voorburg, 30 maart 2013

BRONNEN

Boeken

- Aafjes, Bertus, (1977). Maria Sybille Merian & In den Beginne. Amsterdam: Meulenhoff Nederland bv.
- (1995). The Art of Sculpture. New York, USA: Scholastic Inc.
- Bahti, Mark (1988). Pueblo Stories and Storytellers. Tucson, AZ, USA: Treasure Chest Publications, Inc.
- Beljon, J.J., (1979). Zo doe je dat. Grondbeginselen van vormgeving. Amsterdam: Wetenschappelijke Uitgeverij bv.
- Broos, Kees (1986). Beelden in glas, Glass sculpture. Utrecht: Stichting Glas/Veen – Reflex.
- Brouwer, drs Marianne en Brouns, drs Rieja, (1992). Sculptuur. Beeldhouwwerken van het Rijksmuseum Kröller-Müller. Collectie-catalogus. Amsterdam: Joh. Enschedé Amsterdam bv.
- Coole, Rob de, et al (2004). Parade. Een staalkaart van Museum Beelden aan Zee. A choice of the Beelden aan Zee Museum. Den Haag/Scheveningen: Museum Beelden aan Zee.
- Dunn Masceti, Manuela, (1990) De Goddelijke vrouw. Een betoverende reis naar de mythologie en symboliek van de vrouw. Rijswijk: Uitgeverij Elmar.
- (2011) FILM in het juiste perspectief. Een compleet overzicht van de belangrijkste films, regisseurs en genres uit de filmgeschiedenis. Kerkdriel: Librero bv.
- Fressange, Ines de la, ((2012). La Parisienne. Je persoonlijke stijlgids van Ines de la Fressange. Houten: Terra Lannoo Uitgeverij bv.
- Gettings, Fred, (1964). De wonderen van de kunst. Deurne-Antwerpen, België: Zuid-Nederlandse Uitgeverij nv.
- Girard, Xavier en Kuthy, Sandor, (1990). Henri Matisse. Skulpturen und Druckgraphik – Sculptures et gravures. Bern, Zwitserland: Kunstmuseum Bern, Benteli Verlag
- Guida del Museo Archeologico Nazionale di Cagliari, Sardegna, Italia. Profili di Bronzo. La piccola bronzistica figurata di eta nuragica.
- Haanappel, Karin, (2012). Herstory of Art. Geesteren: A3 Boeken.
- Harmesen, Frieda, (1985). Looking at South African Art. A guide to the study and appreciation of art. Pretoria, RSA: JL van Schaik.
- Harmesen, Frieda, (2013). Dancing to the waves. Pretoria, RSA: eigen uitgave, niet gepubliceerd.
- Jurriaans-Helle, Geralda, (2013). Women for all seasons. Het beeld van de vrouw in de oudheid. Amsterdam: FemArtMuseum.
- Kanz, Roland, (2009). Portretten. Köln, Duitsland: Taschen GmbH.
- Kempen, Annelien van, (2008). Mijn rode draad is groen. Voorburg: eigen uitgave, kunstproject.
- Keel, Othmar en Lubsen-Admiraal, Stella M., (2013). Divine Surprise!. Het vrouwelijke in God. Amsterdam: FemArtMuseum.
- Knoppert, Martine, (2011). Glasbewerken. Nederlandstalig theoretisch en praktisch naslagwerk voor glasmakers en geïnteresseerden. Den Haag: Martine Knoppert.
- Kuipers, Willem ism Kempen, Annelien van, (2007). Verleid jezelf tot excellentie! Gereedschap voor extra intelligente mensen. Zoetermeer: Free Musketeers.

Kuyken-Schneider, Dorris U, (1979). Ruth Duckworth ceramiek 1979. Rotterdam: Museum Boymans-van Beuningen.

Meer, Annine van der, (2006). Van Venus tot Madonna, een verborgen geschiedenis. Den Haag: Uitgeverij Synthese bv.

Meer, Annine van der, (2009). Venus is geen vamp. Het vrouwbeeld in 35.000 jaar venuskunst. Geesteren: A3 Boeken.

Meer, Annine van der, (2013) The language of MA the primal mother. The evolution of the female image in 40,000 years of global Venus Art. Honselersdijk: Dr. Annine E.G. van der Meer PhD.

Parramon, Jose M, (1991). Human Anatomy. New York, USA: Watson-Guption Publications.

Pinkola Estés, Clarissa, (2009). De ontembare vrouw. Als archetype in mythen en verhalen. Haarlem: Altamira-Becht.

Roy van Zuydewijn, Noortje de, (1977). Leven met Antiek. Haarlem: Uitgeverij J.H. Gottmer.

Tegenbosch, Lambert, (1988). Natura Iconophans bij de portretten van Charlotte van Pallandt. Heusden-Eindhoven: Galerie Tegenbosch.

Tucker, William, (1999). De taal van de beeldhouwkunst. Over de grondslagen van de moderne sculptuur. Nijmegen: Uitgeverij SUN.

Vincentelli, Moira, (2004). Women Potters. Transforming Traditions. New Brunswick, NJ, USA: Rutgers University Press.

Visch, Henk, (2006). Beelden liegen niet. Zwolle: Waanders Uitgevers i.s.m. Kunsthal Rotterdam.

Weidemann, Christiane; Larass, Petra; Klier, Melanie, (2008). 50 Women Artists You Should Know. München, Duitsland: Prestel Verlag.

Tentoonstellingen:

Atelier Patula Berm, (2013). 'Wanderlust from Island to Island'. Amsterdam.

Castrum Peregrini, (2013). 'Zoek de Godin in jezelf. Drifting Déjà Vu'.

Onderwater fotografie van Gisèle Aphroditi Lubsen. Amsterdam.

FemArtMuseum in Allard Pierson Museum, (2013). 'Women for all seasons. Het beeld van de vrouw in de oudheid'. Amsterdam.

FemArtMuseum in Bijbels Museum, (2013). 'Divine Surprise. Het vrouwelijke in God'. Amsterdam.

FemArtMuseum in Museum Moderne Kunst Arnhem, (2013). 'Female Power'.

Films Theatervoorstellingen Muziek

Fellini, Federico, (1960). La dolce vita.

Shen Yun 2013

LUCThe Hague, Vagina Monologues, februari 2013

Gare du Nord. Kind of Cool.

Kraayenhof, Carel, (2002). Tango Royal.

Redmond, Layne. Invoking the Muse.

Redmond, Layne. Sundaryalahari. The Wave of Bliss.

Streisand, Barbra, (1988). Till I loved you.

Websites:

www.patulaberm.nl

www.annelienvankempen.nl

www.pansophia.nl

www.amyannaart.com

Patula Berm

Wijk en Aalburg, 1966

email: patula@planet.nl

website: www.patulaberm.nl

1987-1988 Modeacademie Vogue, Amsterdam
1988-1991 Theatervormgeving Hogeschool voor de Beeldende
Kunsten,Utrecht
1991-1993 Theatervoorstellingen
1993 eerste 'Glazen Jurk'
vanaf 1995-nu ontwerpen en uitvoeren van sculpturen
2008 eigen atelier in Piramide, Zaanstraat ,Amsterdam
2010- nu eigen atelier in de Vlucht, Burgemeester de Vlughtlaan 125,
Amsterdam

Aankopen:

1999 Muntenjurk,cruiseschip de Amsterdam
2000 Gestapelde Glazen Jurk, Pasta e Basta
2001 Gesmolten Glazen Jurk, Spaansepeper jurk, Mosselbestekjurk,
Stadsdeelkantoor Amsterdam Noord
2003 In opdracht: twee Glazen Jurken voor cruiseschip Queen Mary 2
2003 Workshop gegeven in Pilchuck, U.S. zomersession
2006 Spiegelbeeld
2008 Het ijdele beeld, Glasmuseum Alter Hof, Coesfeld, Duitsland
2008 Memories of Lavender, Glasmuseum Alter Hof, Coesfeld, Duitsland
2012 Wondering, De Berkhof, Winterswijk

Einde 2007/begin 2008 solotentoonstelling 6 Glazen Jurken, 7 bustiers en
6 pruiken in Glasmuseum Alter Hof Herding,Duitsland.

Atelier gezocht en gevonden in de Piramide ,Zaanstraat in Amsterdam.
Galerie de Kliuw, Heeze, Mariska Dirx , Roermond, Galerie Fragile en Van
Tetterode hebben altijd werk van mij tentoongesteld staan of in stock
expositie gemaakt voor American Art Alliance.

"Birthday" met bustiers expo in ArtKitchen,Amsterdam

2009:

"Wondering" expositie in Galerie de Kliuw.

"Birthday" en 4 bustiers expo in Conferentie Hotel Kapellerput.

Expo in Galerie Loes Reek, Alkmaar

Expo in Business Art Service.

2010:

Expositie in Kasteel Cannenburgh ,Vaassen

Expositie in Glasgalerie de Aventurijn, Epe

Expositie "Er was eens", Zwevelgem, België

Expositie glasgalerie ChrisArt,Den Haag

Schemerlampjes en vliegers in Galerie De Kliuw

Expositie Badmuts en schemerlampje in Galerie de Vis,Harlingen

Deelname Glaskunstbeurs Leerdam, bustiers , lampje ,broches

Expositie bustiers, spiegel en broches in Galerie Artistic Aid Amsterdam

Deelname expo in glsatelier Occhi, Kunstlijn Haarlem.

Deelname Webwinkel ViveleDon.

Broches verspreiden over diverse winkels ,galeries: Atelier Juno

,Haarlemmerstraat Amsterdam,De Kliuw, De Vis, Fragile, Kunstuitleen

Haarlem, Kunstuitleen Amstelveen.

Expo Akzo,Arnhem.

Mini workshop glasornament gegeven in de Vlucht.

Fotoshoot in de Vlucht: ism visagiste,styliste,fotograaf: 2 modellen dragen de Glazen Pruiken.

Beurs Realisme Passengers Terminal, bustiers met Galerie de Vis
Bustiers in Galerie de Vis, Harlingen.

2012: Presentatie in schouwburg Winterswijk, opening met La dolce vita

2013: Verhuizing Vrouwenbeelden Zephora, Oceania, Medusa en
Parisienne uit atelier Van Tetterode Glasobjekten naar eigen atelier in de
Vlucht.

Tentoonstelling 'Wanderlust from Island to Island' in eigen atelier in De
Vlucht, met presentatie van Annelien van Kempen

Annelien van Kempen

Ontwikkelaar van creatief ondernemerschap

Atelier: Abtswoude 13, Delft
Postadres: Buitenruststraat 32, 2271 HB Voorburg

tel. 06 15626367
email: info@annelienvankempen.nl

www.annelienvankempen.nl